

MLJEKARSTVO

LIST ZA UNAPREĐENJE MLJEKARSTVA

God. XVIII

JULI 1968.

Broj 7

Dipl. inž. Matej Markeš, Zagreb
Prehrambeno-tehnološki institut

GLAVNA GODIŠNJA SKUPŠTINA UDRUŽENJA MLJEKARSKIH RADNIKA SRH

26. lipnja 1968. održana je u Zagrebu glavna godišnje skupština Udruženja mljekarskih radnika SRH.

Nakon izbora skupštinskih organa rad je nastavljen pod predsjedanjem dra Đure Dokmanovića.

Izvještaj o radu Upravnog odbora Udruženja podnio je predsjednik Upravnog odbora dipl. inž. Deneš.

Na kraju 1967. Udruženje broji 309 članova, od kojih je 87,7% iz SR Hrvatske, dok su ostali članovi iz SR Srbije, BiH, Slovenije i Makedonije.

Potkraj prošle i početkom ove godine Upravni odbor je razmatrao problematiku premiranja otkupa mlijeka, i predložio Sekretarijatu za privredu SRH alternativno rješenje za promjenu sistema premiranja, u cilju unapređenja proizvodnje i otkupa mlijeka.

Izrađene su smjernice za poboljšanje kvalitete, povećanje tiraže i uspješnije financijsko poslovanje izdavačkih djelatnosti Udruženja.

Izrađen je Pravilnik o ocjenjivanju mlječnih proizvoda, sa svrhom, da se ponovno uvedu redovne smotre i ocjenjivanja kao jedan od mjera za unapređenje i ujednačenje kvalitete i plasmana mlječnih proizvoda.

U toku svog mandatnog razdoblja Upravni odbor je razmatrao gotovo sva aktualna pitanja mljekarske proizvodnje (obim i asortiman proizvodnje, kvalitet proizvoda, kadrovi, zalihe, financijsko poslovanje mljekara, osiguranje premijskih sredstava u komunama, uvoz i izvoz mlječnih proizvoda, razvojni planovi i drugo).

O radu i zaključcima Upravnog odbora članstvo je bilo redovno izvještavano preko »Mljekarstva«.

Tajnik Upravnog odbora dipl. inž. Markeš podnio je izvještaj o radu mljekara u god. 1967. i I—IV 1968.

»Tokom god. 1967. mljekare SRH su otkupile 188 102 tis. l mlijeka, odnosno 0,9% manje nego u god. 1966. (189 783).

U tom je učestvovao društveni sektor sa 73.072 tis. l (38,8%), a privatni proizvođači sa 115 030 tis. l (61,2%).

U ukupnom republičkom otkupu učestvuje s najvećim količinama Zagrebačka mljekara — 72.2 mil. l ili 38,3%.

Osim mlijeka otkupljeno je 793 tone sireva i 321 tona maslaca.

U toku 1967. otkupne cijene mlijeka bile su vrlo stabilne i kretale su se za mlijeko društvenih proizvođača od 1,008—1,24 Nd po litri, a za mlijeko individualnih proizvođača od 0,83 do 1,40 Nd.

Dijelom zbog manjeg otkupa, a dijelom zbog poteškoća u plasmanu nekih proizvoda god. 1967. — u usporedbi s god. 1966. — smanjena je količina prerađenog mlijeka za oko 9 mil. l, uz povećanje proizvodnje konzumnog slatkog i fermentiranog mlijeka.

Proizvedene količine mlječnih proizvoda u god. 1967. kao i prethodne tri godine, bile su slijedeće: (u tonama i 000 l):

Mrječni proizvodi	1967.	1966.	1965.	1964.
konzumno mlijeko	71 987	65 678	66 046	64 200
fermentirani proizvodi	5 125	4 134	3 179	2 990
konzumno vrhnje	1 965	1 868	759	730
kond. i evapor. mlijeko	96	114	101	149
mlijeko u prahu	4 023	3 594	2 649	2 067
maslac	1 099	1 279	1 410	1 047
polutvrđi i tvrdi sirevi	4 684	4 855	3 850	3 543
svježi i meki sirevi	988	839	791	637
topljeni sirevi	2 731	2 190	1 696	1 655
kazein kiseli i slatki	57	281	138	57
sladoled	2 442	1 711	691	—

Plasman različitih mlječnih proizvoda tokom god. 1967. bio je vrlo različit. To je uvjetovalo prestrukturiranje — koje još uvijek nije završeno — u pravcu povećanja proizvodnje onih proizvoda koji su za radne organizacije bili rentabilniji, odnosno onih koji su mogli naći plasman na tržištu.

Dobar sladoled, fermentirani polutekući proizvodi, topljeni i meki sirevi, neki tipovi polutvrđih sireva (gouda, moslavac), konzumno mlijeko i vrhnje imali su dobar plasman, uz povoljne cijene, pa je i proizvodnja povećavana onoliko koliko su tehnički i kadrovski uvjeti omogućavali.

U isto vrijeme moglo se je uz vrlo nepovoljne uvjete — ili nikako — plasirati kazein, mlijeko u prahu, neke tipove polutvrđih i tvrdih sireva, pa i maslac.

Usprkos drastičnom sniženju cijena kazeina i mlijeka u prahu, tržište nije bilo zainteresirano za ove proizvode.

To je uvjetovalo nagomilavanje zaliha — napose mlijeka u prahu — do količina koje prelaze raspoložive kapacitete tvorničkih skladišta i koje ugrožavaju normalno poslovanje.

Prema nepotpunim podacima (procjena za Pulu) u 14 mljekara SRH bilo je zaposlenih 2 635, od toga 2 162 radnika (82%) i 473 službenika. Kvalifikaciona struktura radne snage tokom 1967. prikazana je u ovom pregledu:

Radnici	Broj	%
visokokvalificirani	236	10,9
kvalificirani	686	31,7
priučeni	555	25,7
nekvalificirani	685	31,7
Ukupno:	2162	100,0
Službenici		
visoka i viša str. sprema	132	27,9
srednja stručna sprema	197	41,6
niža stručna sprema	118	24,9
pomoćni	26	6,6
Ukupno:	473	100,0

Promatrajući produktivnost rada samo kroz otkup mlijeka po radniku proizlazi da je ona smanjena za 3,5%. Odnosi su kod raznih poduzeća različiti. Dok su kod nekih odnosi povoljniji (Zagreb, Zadar, Split), kod drugih se pokazuje opadanje produktivnosti rada.

Nedvojbeno je da ovaj pokazatelj ima samo relativnu vrijednost, jer su poduzeća zapošljavala dio radne snage i na onim djelatnostima, koje nijesu u proporciji s otkupom mlijeka.

Osnovna sredstva 9 mljekara — prema nabavnoj vrijednosti — iznose 113 418 tis. Nd. Otpisana su za 30% i na dan 31. XII 1967. predstavljaju vrijednost od 77 744 tis. Nd. Tome treba dodati objekte u izgradnji u vrijednosti od 15 063 tis. Nd.

U ukupnoj vrijednosti osnovnih sredstava zgrade učestvuju sa oko 40%, dok je vrijednost opreme 70 409 tis. Nd ili oko 60%.

Kod raznih mljekara odnosi su vrlo različiti.

Ukupna obrtna sredstva mljekara iznose 59 627 tis. Nd, kojima treba dodati i novčana sredstva u visini od 14 588 tis. Nd.

Ukupan poslovni fond anketiranih mljekara u god. 1967. iznosio je 167 022 tis. Nd, od čega su obrtna i novčana sredstva u ukupnoj vrijednosti od 74 215 ili 44%, a osnovna 92 807 tis. Nd ili 56%.

Osam naših mljekara investiralo je tokom god. 1967. oko 3,5 milijarde starih dinara u rekonstrukcije i novogradnje.

Zagrebačka mljekara je tokom 1967. uložila oko 2,2 milijarde st. d. Od toga 1,2 milijarde st. d za izgradnju nove tvornice evaporiranog mlijeka u Karlovcu kapaciteta 50 000 l na dan.

Po svojoj lokaciji, proizvodnom programu i financiranju izgradnje karlovačka mljekara zauzima zasebno mjesto. Uz sufinanciranje karlovačke komune, Zagrebačke mljekare i Poljo-banke, izgrađen je novi pogon za područje koje je dosad bilo potpuno neobrađeno (Banija, Kordun, dio Gorskog kotara, dio Like).

Osijek, Zdenka, Rijeka i Zadar uložile su prošle godine svaka približno oko 150 mil. st. d za rekonstrukcije i povećanje kapaciteta postojećih objekata, dok je Splitska mljekara investirala oko 70 mil. st. d.

Rekonstrukcije se najvećim dijelom odnose na opremu, a samo manjim dijelom na zgrade (Slav. Požega, Zadar, Rijeka, Osijek). Poduzeća su uložila iz vlastitih fondova 53%, dok su ostalo krediti banaka i drugi izvori financiranja.

Osam mljekarskih poduzeća planira u god. 1968. otkup mlijeka u visini od 181 mil. l, odnosno za oko 9% više, nego što su ista poduzeća otkupila u god. 1967. (165 mil. l). Pri tome samo jedna mljekara predviđa manji otkup u 1968. od onoga koji je ostvarila u 1967.

Planirani prihod za god. 1968. kreće se — po litri mlijeka — u pojedinim mljekaram vrlo različito od 1,3 do 2,67 Nd, što ujedno može poslužiti kao značajan indikator stupnja oplemenjivanja sirovine u finalne produkte.

Kao i u prethodnoj, tako i u god. 1968. mljekare nastavljaju investiranje u rekonstrukcije, za koju svrhu **8 radnih organizacija predviđa ulaganja u visini od 3,8 milijarda st. d. U tome su uključene i pripreme za gradnju nove Zagrebačke mljekare.**

U promatranih 10 poduzeća isti broj radnika preradio je gotovo istu količinu mlijeka 1966. i 1967, ali je pri tom ostvario za 8,2% veći prihod uz 28,4%-tno povećanje prosječno angažiranih poslovnih sredstava i 16,4% veća osnovna sredstva.

Čisti prihod — dohodak ovih radnih organizacija povećan je u 1967 — u usporedbi sa 1966 — za 10,1%, iz čega su povećana i neto-primanja radnika za 12,7%.

Sredstva zajedničke potrošnje su u prošloj godini bila manja za 25,4% nego u prethodnoj, a fondovi su povećani za svega 2,1%.

Inflacija cijena mlječnih proizvoda u god. 1967. — u usporedbi s 1966. — promatrana u cjelini za grupaciju — izražena je koeficijentom 0,938.

Ekonomski parametri pojedinih poduzeća znatno odstupaju od prosjeka grupacije. Tako npr.:

netto-produkt po radniku za grupaciju povećan je u god. 1967. za 19,2%, a prema angažiranim poslovnim sredstvima niži je za 4% u usporedbi s 1966.

Ukupan prihod prema angažiranim poslovnim sredstvima u prosjeku je viši za 0,9%, dok su angažirana sredstva po radniku u god. 1967. porasla za 29%.

Uvjeti privređivanja za ovu grupaciju bili su — u cjelini — nepovoljniji u 1967. od onih u god. 1966.

Učešće osobne i zajedničke potrošnje u čistom prihodu smanjeno je od 86,4 na 83,8%, fondovi su — u odnosu na poslovna sredstva — smanjeni od 13,7 na 10,7%, uložena sredstva zajedničke potrošnje po radniku smanjena su za 36%.

Netto isplaćeni osobni dohoci po radniku porasli su u god. 1967. na 10,3 tis. Nd od 9,1 tis. Nd u 1966, tj. za 13,2%, pri čemu je učešće brutto-osobnih dohodaka u čistom prihodu smanjeno od 82,8 na 81,5%.

Kod pojedinih poduzeća unutar grupacije odnosi su vrlo različiti. Komparativni pokazatelji, o financijskom poslovanju naših mljekara u god. 1966. i 1967. omogućuju zaključak da se većina radnih organizacija brzo i uspješno prilagođuje novim uvjetima poslovanja i uklapa u privrednu reformu. Prilagođavanje proizvodnje tržištu, modernizacija opreme pogona i povećanje osobnih dohodaka radnika odraz su nastojanja da i ova industrijska grana posluje što bolje. Međutim, da bi se ovo moglo ostvariti, radnici su se trebali odreći dijela sredstava iz zajedničke potrošnje, a i fondovi radnih organizacija su smanjeni. Županijska tvornica mlijeka u prahu, iako predstavlja odlično opremljeni objekt s produktivnošću rada na evropskom nivou, u novim uvjetima privređivanja najteže prolazi, jer mu specijalizirana oprema ne dopušta široki prostor za

izmjenu asortimana. Pri tom uvoz mlječnog praška po dumpinškim cijenama sužuje tržište i snižuje cijene, pa će za zaštitu domaće proizvodnje biti potrebno poduzeti i odgovarajuće mjere.

Da bi se pravilnije mogao ocijeniti trend kretanja u ovoj godini — na osnovu podataka mljekara — **razmotreni su neki elementi poslovanja u prva četiri mjeseca 1967. u usporedbi s poslovanjem u istom razdoblju 1968.**

Podaci pokazuju **opadanje otkupa za 0,7% uz smanjeno učešće društvenog sektora.**

Prilagođujući se novim uvjetima privređivanja **radne organizacije brzo mijenjaju proizvodni asortiman**, uvode nove proizvode s boljim plasmanom na tržištu, a smanjuju obim proizvodnje nekurentnih i nerentabilnih proizvoda.

Posmatrajući kretanja za **11 najvećih radnih organizacija** može se uočiti ovo:

količine mlijeka za preradu u ovoj godini (I—IV) smanjene su za oko 3,5 mil. l ili za 11% u usporedbi s istim razdobljem prošle godine. **Istovremeno je povećana proizvodnja konzumnog mlijeka za 8% i fermentiranih proizvoda također za 8%.** (U fermentirane proizvode uključeno je i vrhnje).

Istovremeno je porasla i proizvodnja maslaca od 315 na 361 t ili za 15%, dok je proizvodnja polutvrdih i tvrdih sireva osjetljivo smanjena (od 1388 na 1194 tone, tj. za 194 tone ili 14%).

Proizvodnja svježih i mekih sireva bilježi osjetan porast — za 150 tona, ili 51%, a porasla je i proizvodnja topljenih sireva za 100 tona, ili 13%.

Ukupna proizvodnja mlijeka u prahu — punomasnog i obranog — bilježi najveći pad, za 400 tona ili 31%.

Proizvodnja kazeina je praktički obustavljena.

Ukupne zalihe polutvrdih i tvrdih sireva od prosinca prošle godine postepeno opadaju (od 1200 na oko 400 tona).

Zalihe mlijeka u prahu, premda u opadanju (od 1260 na 1000 tona) predstavljaju ogromno materijalno opterećenje za radne kolektive onih mljekara koje ga proizvode.

Zalihe kazeina potkraj travnja iznose oko 70 tona, a prenijete su iz prošle godine. Tokom prva 4 mjeseca postepeno opadaju, uz prodaju po vrlo sniženim cijenama.

Promatrana kroz količinu otkupljenog mlijeka po 1 radniku, produktivnost rada tokom prva četiri mjeseca ove godine je niža od prošlogodišnjeg prosjeka.

Povećanje broja radnika može biti uvjetovano ili povećanjem proizvodnje, koja se ne izražava kroz porast otkupa (uvođenje novih mjera za proizvodnju topljenih sireva i sladoleda) ili uvođenjem novih radnika radi priprema za povećani sezonski obim prerade ili zbog povećanog učešća manualne radne snage na onim mjestima gdje obim proizvodnje raste, a mehanizacija proizvodnje je oskudna ili nikakova (jogurt, transport, skladišta itd.).

Usprkos relativnoj vrijednosti ovih pokazatelja, navodimo ih kao poticaj proizvođačima, jer oni nedvosmisleno pokazuju koliko naša produktivnost rada daje široke mogućnosti za uspješan analitički rad i primjenu mehanizacije na gotovo svim tehnološkim linijama u mljekarama.

Iz podataka o kapacitetima i prosječnom korištenju u prva četiri mjeseca 1968. uočljivo je da se **tehnološke linije za proizvodnju sireva koriste gotovo potpuno u jednoj smjeni**, pa čak kod nekih mljekara i više. Povećane količine mlijeka u ljetnim mjesecima moći će se preraditi samo na taj način, da se oprema koristi kroz 2, pa čak i 3 smjene.

Kapaciteti tehnoloških linija za konzumno mlijeko koriste se — u prosjeku — 85%, dok linije za proizvodnju mlijeka u prahu rade prosječno s 46% svog kapaciteta. (Prerada je obračunata na rad kroz 3 smjene, efektivnih 20 sati).

Tehnološka oprema za proizvodnju maslaca koristi se svega sa 39%.

Na osnovu podataka o opremi za proizvodnju jogurta i drugih fermentiranih proizvoda nije moguće izvesti zaključak ni o iskorištenju kapaciteta, ni o opremljenosti ovih tehnoloških linija, jer su one gotovo u svim mljekarama upravo u fazi rekonstrukcije.

Izvještaj o izdavačkoj djelatnosti Udruženja podnio je glavni urednik »Mljekarstva« inž. D. Kaštelan, naglasivši da je dosadnja fizionomija lista ogledalo suradnje, koja u potpunosti ne zadovoljava.

U »Mljekarstvu« se najvećim dijelom iznose radovi saradnika instituta i fakulteta, dok je vrlo mali broj saradnika iz mljekarskih pogona, koji bi obrađivali savremenu problematiku u vezi s modernizacijom, specijalizacijom, koncentracijom, privrednom i društvenom reformom i dr.

Od 44 stručna priloga doprinijeli su autori iz SR Hrvatske 43%, Srbije 21%, Slovenije 16%, BiH 9%, a iz inozemstva 11%.

Tiraža lista već dulje vremena ostaje ista — 1000 primjeraka po broju.

Troškovi štampanja »Mljekarstva« s autorskim honorarima, iznosili su 43 075 Nd i veći su od prihoda lista. Razlika se pokriva od prihoda drugih edicija i oglasa.

Glavni urednik poziva članove Udruženja i druge stručnjake koji rade u mljekarskim pogonima, da svojim prilogima omogućuju redovito izlaženje, što viši stručni nivo i aktuelnost lista.

Udruženje također uređuje i izdaje »Mljekarski list«, mjesečnik s tiražom od 20.000 primjeraka, koji je redovito izlazio. Sva tiraža je raspačana, zahvaljujući dobroj organiziranoj mreži Zagrebačke mljekare. I za ovaj list potrebna je šira suradnja stručnjaka s terena, kako bi svestranije mogao obrađivati probleme proizvodnje i otkupa mlijeka.

Izvještaj o finansijskom poslovanju Udruženja u god. 1967, kao i prijedlog predračuna prihoda i rashoda za god. 1968. podnio je M. Fulanović.

U god. 1967. ostvareno je: (u 000 Nd)

ukupan prihod	248,0	100
troškovi poslovanja	163,1	65,8
dohodak	84,9	34,2
obaveze za prošlu godinu	9,7	3,9
fondovi	2,8	1,1
ODR	51,5	20,0
pozitivna razlika za prijenos 20,9.		

Predračunom za god. 1968. predviđeno je:

prihod u 1968.	230,2
uštede iz 1967.	20,9
ukupan prihod	257,1
troškovi poslovanja	176,8
dohodak	80,3
obaveze za 1967.	10,6
fondovi	3,8
ODR	65,9

Dr Đ. Dokmanović podnio je skupštini izvještaj u ime nadzornog odbora.

U diskusiji je — pored ostaloga — iznijeto:

S. Novaković (Belje): Skupština bi, kroz zaključke, trebala jasno izraziti svoj stav, da ne samo mljekarski radnici, nego čitava mljekarska privredna grupacija ne zauzima ono mjesto, koje joj po značenju pripada. U SSSR-u su mu rekli da mljekarski radnici treba da budu sretni što rade s takvom namirnicom koja čovjeka prati od časa kad ugleda svijet pa do smrti. Kod nas je to još uvijek nedovoljno razvijena privredna djelatnost, pa bi skupština trebala predložiti rješenja za njeno unapređenje.

L. Trbić (Osijek) predložio je razmatranje problematike slobodnog otkupa kao i prestrukturiranje proizvodnje koje se vrši bez sistema i međusobnog usklađivanja. Predlaže da novi Upravni odbor obuhvati radom i te zadatke.

S. Deneš (Zagrebačka mljekara) predlaže da se u okviru ovog Udruženja oformi posebno radno tijelo u kojem bi bili uključeni direktori svih mljekara. Na taj bi način moglo doći do bržeg usklađivanja napora na unapređenju proizvodnje, investicione izgradnje i dr. Udruženje za mlekarstvo u Beogradu trebalo bi zajednički obrađivati pitanje uvoza i izvoza, premija i druge probleme od interesa za čitavu zemlju.

Dr Petričić naglašava potrebu još većeg angažiranja Udruženja na širenju stručne štampe, budući da je našim radnicima strana stručna literatura teško dostupna, a domaća oskudna. Izdavanjem brošura, skripata i dr. Udruženje će pomoći svojim članovima u sticanju potrebnih znanja.

Po završenoj diskusiji skupština je prihvatila izvještaje i dala razrješnicu Upravnom odboru, te izabrala novi Upravni odbor, Nadzorni odbor i Sud časti, kao i komisiju kojoj je stavljeno u dužnost da na osnovu izvještaja i diskusije formuliра zaključke, koji će novom Upravnom odboru poslužiti kao osnova za daljnji rad.

Prof. dr Ante Petričić, Zagreb
Tehnološki fakultet

KONTINUIRANA PROIZVODNJA JOGURTA

Sve veću proizvodnju i potrošnju fermentiranih mlječnih napitaka, a posebno jogurta, ne može da zadovolji stari način proizvodnje, s diskontinuiranim procesima fermentacije i hlađenje. Takav proces postaje kod velikog dnevnog kapaciteta vrlo neprikladan, neekonomičan i nedovoljno siguran.

U traženju novih puteva u proizvodnji jogurta polazilo se od ovih zahtjeva:

- koristiti uređaje s velikim satnim učinkom koji će raditi kontinuirano,
- smanjiti potrebu radne snage,
- dobiti proizvode dobre i jednolične kvalitete.

Stručnjaci koji su radili na rješavanju ovog zadatka morali su teoretski i praktično riješiti dva ključna problema: mikrobiološki i tehnički.